

ŽIVOTNI PUT MONS. DRA STJEPANA BAKŠIĆA

Dr Bonaventura Duda

OD PRVIH ŠKOLSKIH KLUPA DO DOKTORSKIH LOVORIKA*

Prvi „povijesni” podatak o mons. Bakšiću može se naći u zapisniku sjednice Zbora duhovne mladeži zagrebačke od 18. lipnja 1908. Bakšić je tada bio svršeni sedmoškolac. Predstavio se Zboru svojom prvom zbirkom pjesama – za natječaj. Službeni ga je kritičar „suočio” s ranijim pjesnicima Zbora, poimence s njegovim starijim bratićem Markom Bakšićem, kasnijim župnikom u Rudama. Svatko će u ovoj, mora se priznati, dosta vještoj kritici naći „in germine” kasnijega pisca – Bakšića „mlađega”. Kritičar veli: „Rekao bih odmah i po pjesmama da su pjesnici bratići. Dok stariji shvaća poeziju tek kao poeziju, dotle mlađi shvaća – moram iskreno reći – i nešto više. Stariji bira predmete za pjesnički oblik, a mlađi ne samo da ih bira već ih i idealizuje. Dok starijemu teče misao poput gorskog potoka, dotle mlađemu šumi već kao jaka gorska bujica, koja čovjeka zaglušuje, ali ga i osvaja. Starijemu teče misao glatko, a mlađemu ne samo da teče, već odaje i svoje dostojanstvo, svoju jačinu i krepčinu. Kod starijega se zato opaža osobita glatkoća u stilu ali je mlađi znao osobito krasno spojiti milinu verza s lijepom idejom, milinu i ljupkoću s ozbiljnošću. Tu on osobito starijega premašuje”.

Tako je počela bliža priprava za njegove kasnije nastupe.

No, idemo na početke.

Zapisan je u matici krštenih župe Jastrebarsko, rođen u Cvetkovićima 15. prosinca 1889. kao najmlađe, sedmo dijete Ivana Bakšića i Margarete r. Dikšić. Roditelji su mu bili zemljoradnici. Kao dječak isticao se među svim svojim vršnjacima.

* Ovaj je napis uglavnom sastavljen za skromnu spomenicu prigodom 70. obljetnice dra Stjepana Bakšića. Pisac ga je ostavio nepromijenjena, samo je dodao posljednje poglavlje *Posljednje godine i smrt*, prema nekrologu što ga je u spomen prof. Bakšiću napisao u *Bogoslovskoj smotri* 33 (1963) 144–148. Ovdje treba spomenuti još dva nekrologa, za pravo nadgrobna govora, otisnuta u *Službenom vjesniku nadbiskupije zagrebačke*, god. 1963, br. 6; prvi iz pera dra Janka Oberškoga, sveučilišnog profesora i kanonika prvostolnog kaptola zagrebačkog (str. 69–71) i drugi od tadašnjeg docenta Bogoslovnog fakulteta dra Tomislava Šagi-Bunića pod naslovom *Mons. dr Stjepan Bakšić – učitelj svete teologije* (str. 72–75). Dr T. Šagi-Bunić napisao je poslije i studiju *Teološki rad mons. dr Stjepana Bakšića u: Misao i djelo*, Zagreb 1961 (ciklost.), str. 92–100, te *Marijino posredništvo u misli Stjepana Bakšića* u zborniku *Bogorodica u hrvatskom narodu*, Zagreb 1978, str. 32–43.

Nedavno se slavila stogodišnjica pučke škole u Cvetkovićima. Bakšić je spomenut kao njeziná „gloria” kroz ovih 100 godina.

Mons. Bakšić sačuvao je najintimniju vezu sa svojim rodnim krajem, sa svojim suseljanim. S njima vrlo rado govori njihovim dijalektom koji je zadržao u svom izvornom i osebnom tonu. Ali, još i više! Treba kazati: on je uvijek osjećao bilo, žilu kucavicu našega sela. On je, kao pravo seljačko dijete (ne samo zato što je rođen na selu!), sačuvao uvijek zdravi ukus za pravo vrednovanje stvari iz ove „dolinske” perspektive. U njemu se visoka inteligencija spojila s najnaravnijim seljačkim zdravim sudom. To će kasnije biti jedna od glavnih odlika njegova javnoga rada; veza sa životom.

I kad je pisao članke u *Katoličkom listu*, dok su tjedni događaji kulturno-vjerskog narodnog života donosili sa sobom breme svoje problematike; i dok je s katedre tumačio najdublje tajne naše vjere; i kad se s propovjedaonice obraćao izravno narodu – on je uvijek bio praktični teoretičar. I to tako da „sensus practicus” u njemu nikada nije umanjio teoretičara, a teoretičnost mu je stalno bila okrenuta prema praksi.

Duhom se duboko zagledao u teoriju. Pravim ju je, smišljeno traženim putem znao približiti umu svojih čitalaca i slušatelja. A onda je zajedno s njima, ostvarivši u malo vremena najintimniju duhovnu suradnju, „dvosjeklim mačem” spoznate istine rasijecao posve praktična i najurgentnija pitanja.

A znao je jednako uspješno govoriti najizabranijoj narodnoj inteligenciji kao i najpriprostijem puku. I treba svakako reći: teško je u tom pronaći njegovu „slabu stranu”, da li mu je bio draži nastup u zagrebačkoj Prvostolnici na Staru ili Novu godinu ili za vrijeme ljetnih mjeseci na vjerskim skupovima najširih narodnih slojeva.

U njemu nije nikada „dignitas”, što je po sebi daju rangovi znanstvenih ili crkvenih službi, bila preprekom, da mu pristupe i najjednostavniji ljudi. On je s njima znao govoriti njihovim jezikom, a sebe je obogaćivao njihovim iskustvima, upoznavanjem njihovih potreba, njihova rezoniranja. I upravo ovo surazumijevanje, što ga je u čas umio ostvariti sa svakim; ovo oslušivanje onoga što se zove „sensus communis”; ovo savijanje svoje teorije s pravim potrebama časa – to je svakako jedna od najvrednijih Bakšićevih značajki u funkciji javnog radnika.

Volimo to istaknuti upravo ovdje, odmah na početku, dok smo još u Cvetkovićima, u zadružnom selu pri kraju XIX. stoljeća, gdje je ovo mezimče svoje obitelji i sela sa čistim zrakom udisalo i zdravo rasuđivanje, koje nije alterirala, nego usavršila visoka naobrazba.

Malog je Bakšića cijelo selo „prekoniziralo” za studij. A životni put mu je bio određen jednom sretnom okolnošću: stric mu je bio službenik na željeznici. Stanovao je na Rijeci. I tako je – stvar koja se već po tisući put ponovila među nama i posvuda – u jesen 1901. započelo njegovo školovanje na Rijeci. Zapravo, samo je stanovao na Rijeci (Via Salita, iznad parka što ga Riječani u svom dijalektu zvaše „Giardin pubblico”), a gimnaziju je pohađao na Sušaku. Pješačenja dosta za svaki dan. Prva mu je kušnja bio latinski (vjerojatno i zbog didaktike u osvit našega vijeka). Nakon prvih „čarkanja” osnova je bila gotova: skriven u stričevim kolima stići na postaju Jastrebarsko, u sigurnu luku cvetkovićkog doma!

Drugi razred već je pohađao u gornjogradskoj gimnaziji u Zagrebu kao pitomac Nadbiskupskog orfanotrofija. Maturu je položio s odlikom kod odličnih i legendarnih profesora Julija Golika i Ivana Benigara u lipnju 1909. Već kao gimnazijalac bavio se literarnim radom, te je u više navrata zaslužio nagradu Zbora duhovne mladeži zagrebačke. Neke su mu pjesme kasnije tiskane u listu hrvatskog katoličkog društva *Luč* i po drugim časopisima. Među njima se osobito doima pjesma *Gospode duša...!* (uglazbio A. Vidaković 1959). Kao drugotečajac izabran je za tajnika apologetskog kluba Zbora, u kojem je bio vrlo aktivan. Nastupa s predavanjem *Naravna i svrhunaravna religija*, a održava i javnu disputu *O općenitosti općeg potopa*.

I kasnije, god. 1912. radi u apologetskom klubu. Uz rad *O razvoju Crkve i apologetike* bit će zanimljivo spomenuti – i opet jedna klica budućnosti! – jedan njegov prijevod s francuskog *O Presvetom Trojstvu*. Prijepis se nalazi među radovima Zbora iz te godine.

Među istim „radnjama” Zbora nalazimo i vlastoručno prepisan – sa svim karakterističnim linijama Bakšićeva rukopisa – govor o Zrinskim i Frankopanima, što ga je kao drugotečajac održao 1911: *Nekoje misli prigodom proslave Zrinskih i Frankopana*. To je njegov prvi govornički nastup koji mu je donio i nagradu. A u zapisniku opet čitamo augurium, predznak budućega Bakšićeva govorničkog formata: „Poznati i revni radnik u Zborovim klubovima izlio je ... patriotska čuvstva, a izrazio ih je onakvim patosom i govorničkom vještinom, da smo još dugo iza govora bili pod dojmom njegovih misli... Drug Bakšić nam je tim govorom pokazao, kakav se govornik u njemu krije, a napunja nas nadom, da će danas sutra biti dobar i vatren propovjednik riječi Božje.” Moramo priznati, da je taj mladi kritičar bogoslov imao realan i objektivan sud.

Iz tih mladih dana Bakšićeve formacije ne smijemo nikako mimoći važne akcije u kojima je probilo njegovo domoljublje. Kad je uoči Svijećnice 1912. Zbor sudjelovao u demonstrativnim protestima sveučilištaraca pred zgradom Sveučilišta protiv austrougarskofilske politike bana Cuvaja, Bakšić je bio izvikan kao govornik časa. A u zapisniku od 13. listopada 1911. čitamo kratak ali vrlo značajan izvještaj za ono vrijeme borbe za Rijeku: „Iza toga ustaje drug Bakšić te lijepim i vatrenim riječima razlaže, kako svaka prava ljubav traži žrtava. Zato ostavlja prijedlog, neka bi zbor votirao iz blagajne koju svotu za podignuće hrvatske privatne škole na Rijeci.” I to je Bakšić budućnosti!

Zaređen je za svećenika na Petrovo 1913., a slijedeće je nedjelje (6. srpnja) proslavio svoju mladu misu u rodnom mjestu Cvetkovićima.

Bakšić ulazi u pastvu kao spreman literat, stilist, apologet, govornik, domoljub. Prvo mu je mjesto pastoralne službe određeno: Oriovac. Imao je vršiti službu kapelana i vjeroučitelja. No, ostao je na tom mjestu samo nekoliko mjeseci. Njegove su ga sposobnosti preporučile nadbiskupu Baueru koji mu je bio profesor i kao takav upoznao njegov talenat na ispitima iz filozofije. I zato ga posla u Rim na najviše crkvene nauke. U Rimu se nalazi od 1. prosinca 1913. kao pitomac našeg Zavoda sv. Jeronima. U Zavodu je tada, uz rektora Talijana Lucidija, kao vicerektor djelovao Jaskanac, kasniji sisački župnik dr Janko pl. Borković (v. nekrolog što ga je Bakšić napisao 1935. u KL). Borković ima velike zasluge što je konačno

na temelju apostolskog pisma Leona XIII. *Slavorum gentem* (usp. KL, 1924) Zavod sv. Jeronima uređen za naše studente. Uz kasnijega dugogodišnjeg rektora istoga Zavoda mons. dra Đure Magjerca (1928–1958), zatim uz sadašnjeg generalnog vikara vrhbosanske nadbiskupije dr A. Alaupovića – Bakšić je jedan od prvih svetojeronimskih pitomaca.

U Rimu je najprije 1913/15. pohađao doktorski tečaj za filozofiju. Slušao je glasovitog profesora Gregorijanske univerze, poznatog pisca povijesti filozofije P. Paula Genyja DI koji mu je povjerio i javne dispute. Didaktički i stvarno je, čini se, najviše dobio od svog profesora etike, Irca P. Maxa koji je bio izvrstan predavač i dubokouman etičar. Tu je kasniji urednik *Katoličkog lista* i javni radnik u Hrvatskoj stekao čvrste i jasne etičke temelje kršćanskog društvenog nazora, kojima se odlikuju njegovi članci i nastupi. Svoje je filozofske studije okrunio laureom iz filozofije koju je 1915. položio u Innsbrucku, ali „modo Romano”, kao đak Gregorijane. Naime, u svibnju 1915, zbog rata između Italije i Austrije, svi studenti iz tadašnjih austrijskih zemalja morali su naglo napustiti Rim. Većina studenata s Gregorijane nastavila je svoje studije u Innsbrucku, ali – upisani u matrikulu Gregorijane.

U Innsbrucku je mlađi doktor filozofije nastavio trogodišnji doktorski tečaj iz dogmatike. Pohađao je predavanja poznatih profesora Canisianuma P. J. Mullera, trinitarca; kristologa Stuflera i velikog orijentalistu, kasnijeg profesora Papinskog orijentalnog instituta Teofila Spačila. Nauke je završio u svibnju 1918. drugim doktoratom, iz teologije – također kao đak Gregorijane.

NA ARENI UREDNIŠTVA *KATOLIČKOG LISTA*

Dvostruki doktor Bakšić vraća se u domovinu upravo pred svršetak I. svjetskog rata. Najprije je djelovao kao kapelan župe sv. Blaža u Zagrebu, gdje je ostao do veljače 1919. kad je imenovan pomoćnim urednikom *Katoličkog lista*. On je zapravo vršio službu stvarnog urednika, jer je naslovni urednik, dr Fran Barac, bio gotovo stalno odsutan zbog svojih misija na mirovnim konferencijama (usp. KL 71, 1920, 293 i 76, 1925, 2). U isto vrijeme počeo je predavati i na Bogoslovnom fakultetu (usp. KL 70, 1919, 82). Time je Bakšić stvarno stupio u arenu javnog života i djelovanja na polju vjerskog, kulturnog i narodnog života hrvatskoga naroda u jednom njegovom posebno važnom povijesnom razdoblju, u novoj državnoj zajednici stvorenoj nakon I. svjetskog rata.

Stvar je povijesti da točnim vaganjem svih čimbenika ocijeni pravo značenje vremena i svih onih koji su u njemu sudjelovali i odlučivali pravcem narodnoga života. Jednako, povijesti pripada da doreče sud o pravom značenju pojedinaca i pokreta u tom klupku zbivanja. Za mons. Bakšića se može reći da je, osobito kao urednik *Katoličkog lista*, bio jedan od istaknutih hrvatskih, javnih radnika, koji je dobroj narodnoj stvari posvetio svu bogatu zalihu svoje kulture i svojih najboljih duhovnih i fizičkih snaga.

Njegova je polazna stanica i bazična točka bila *Katolički list*. Kao sa stražarnice pratio je iz uredništva sva zbivanja koja zasijecahu – bilo izravno, bilo ne-

izravno – u vjersko područje. On je brzo uočavao pravac pojedinih struja i potrebu svakog pojedinog časa. Reagirao je uvijek na vrijeme i s kompetentnom spremom. Kao s javne tribine on je uvijek nastojao pronaći ona gledanja, ona rješenja što ih predlaže, savjetuje ili traži kršćanski katolički nazor na svijet i život. Da to nije bilo lako usred najrazličitijih previranja – ab intra et ab extra – najbolje će se sjećati oni koji su i sami bili pokretači zbivanja na pozornici prvog i dijela drugog poratnog desetljeća. Koliko je pojedinac, in optima etiam fide, smio pretendirati na uspjeh u izboru stava, teško je prosuditi. Ipak, možda jedna sasvim izvanjska činjenica govori o ispravnosti Bakšićeva stava i o ekvilibriju njegovih zahvata: on je bio urednikom *Katoličkog lista* kroz cijelo ovo razdoblje – od veljače 1919. do kolovoza 1936. (usp. KL 86, 1935, 79 i 87, 1936, 397). Dakle, gotovo punih 18 godina, čime je premašio urednikovanje i najustrajnijih njegovih urednika: (Bauer 1886–90; Korenić 1895–1904; Pazman 1904–12; Ritig 1912–13; Barac 1914–19).

Što je značio *Katolički list* u hrvatskoj katoličkoj javnosti, naći ćemo zapisano u recima koje je u različitim zgodama napisao sam mons. Bakšić. Iz njih ćemo otkriti i to kojom je savjesnošću i sviješću vlastite odgovornosti Bakšić obavljao svoju službu kao njegov dugogodišnji urednik. U svom uvodniku *Sedamdesetpet-godišnjica Katoličkog lista* (usp. KL 1925) piše: „Koncem g. 1924. navršilo se 75 godina, što u Zagrebu izlazi crkveno-bogoslovni časopis *Katolički list*. Uz *Narodne novine* njegova historija pred svim današnjim listovima i revijama najdublje zasiže u našu narodnu prošlost... Kroz ovaj dugi vremenski period *Katolički list* je veoma snažno sudjelovao u izgradnji naše narodne kulture i u svjetlu kršćanskog naziranja na svijet utjecao na sav naš javni život. Historija *Katoličkog lista* apologija je i katoličke crkve i katoličkog svećenstva u Hrvatskoj”. Cilj je ovog tjednika, što ga je osnovao kard. Haulik, označio njegov prvi urednik Stjepan Mojses koji u prvom uvodniku na svoja razlaganja o životvornom pozivu kršćanstva u svijetu nadovezuje: „... ove čverste, žive te upravo zato blagoprodne vere razširivanje sačinjava najpoglavitiu sverhu nazočnog poduzetja našeg.” Bakšić kao Mojsesov nasljednik piše u spomenutom uvodniku: „Geslo *Katoličkog lista* ostaje i dalje isto: sub specie aeternitatis promatrati sav naš vjerski, kulturni i socijalni život, a kraj toga biti kleru praktični „vademecum” u svim pitanjima pastoralnoga života.”

A u pismu Uredništva nj. sv. Piju XI. tom istom zgodom mons. Bakšić piše: „Historia Ecclesiae catholicae, culturae christianae et vitae in finibus croaticis tam arcte cum vita *Folii catholici* cohaeret, ut nequiquam insudares, si res gestas in Jugoslavia universim aut in Croatia seorsum... tractare velles nulla folii *Katolički list* habita ratione... Immo per longum temporis intervallum, dum sublimior theologica scientia careret sua propria ephemeride, in folio *Katolički list* studia scientifica sacerdotum catholicorum Croatiae renidebant.” (Nav. mj., str. 5).

Dok piše pohvalnicu prigodom zlatomisničkog jubileja nadbiskupa Bauera (KL 1929), Bakšić i opet ističe glavni smjer koji *Katolički list* imade po samom sebi, a takav mu je smjer dakako nastojao održati i sam Bakšić: „Da! Period urednikovanja... dra A. Bauera (1886–1890) jest povijest jedne žive i čelične apoloģije kršćanskog naziranja na svijet i život.”

Kroz više od tri lustra svoga urednikovanja Bakšić je bio prisiljen ući u teške, gdjekad i sudbene polemike koje je diktirao momenat. Posebno mjesto tu zauzimaju njegove intervencije, kad je kao pozvani faktor trebao raščišćavati posve načelna stajališta i neoboriva načela katoličke nauke i discipline u odnosu na tzv. reformni pokret koji je počeo nekako istovremeno s njegovim nastupom u uredništvu *Katoličkog lista* – u veljači 1919. (usp. *Vjerske sekte u našim krajevima*). Ali njegova je glavna urednička aktivnost bila ipak pretežno usmjerena pozitivnom ideološkom izgrađivanju katoličkog klera u smislu kršćanskog katoličkog nazora na svijet. U tom pravcu odlično mjesto zauzimaju osobito njegovi povremeni uvodnici koji bi se mogli svesti na dvije osnovične teze: Krist i njegovo neosporivo i sudbinsko mjesto u suvremenom svijetu; Crkva i njezina spasilačka i posvetiteljska uloga u vrtlogu društvenih zbivanja – i to oboje u najužem odnosu na ovaj zemljopisni okvir i povijesni momenat u koji nas je Providnost stavila kao poslenike pri dovršavanju Božjega stvaranja.

Značajan je u tom pogledu njegov prvi, mogli bismo reći, nastupni uskrsni uvodnik *Ja sam uskrsnuće i život* (KL, 1919): „Čovječanstvo je – piše mladi urednik – po vlastitom priznanju, upirući se u svoju snagu doživjelo bankrot svoje misli. No, zar ćemo stoga ustvrditi, da istine i objektivno dobre norme etičkog življenja nema? ... Zar ćemo dopustiti, da je čovjek najbjednije biće, što za istinom žeda, a nje nema, što za dobrotom teži, a ona pred njim uzmiče?... Ne! Jer za istinom ginemo i potpuno je svojim silama naći ne možemo, mora da je istina među nama i mora da nam ju je Bog otkrio.” Zatim raspravlja o kršćanstvu i o njegovoj vjerodostojnosti, o utemeljenosti naše vjere u Krista Boga i njegovu nauku. A onda nastavlja: „Ali kod teoretske spoznaje ne smije razboriti muž da stane... Današnje je čovječanstvo u idejnoj i praktičnoj zabludi. Pak ako i treba, doduše, da ideja bude pravilo prakse, a ono je za preporod ljudstva potrebno ne samo duboko istinsko poimanje spekulativnih i praktičnih zasada, nego još veća i savršenija odgaja jake, neslomljive volje. Stoga treba, da Krista, što s pobjedničkom zastavom nad smrću i grijehom izlazi iz zatvorenog groba, priznamo ne samo gospodarom nad životom i smrću i učiteljem najmudrijim, *nego toga Krista treba presaditi u se*, da tu urodi uskrsnućem idejnim i moralnim.”

O Uskrsu 1921. (KL, 1921) piše: „Do atriya Crkve, riznice Kristove, neka dođu svi oni, koje muči duboka sumnja, kojima je život neriješena zagonetka, a budućnost tamno velo... Neka dođu i neka otvore knjigu Evanđelja! Svaki redak otvorit će im nove vidike, svaki redak donosit će im novu utjehu. Pitanje izvora i svrhe svijeta i života dobit će jasno rješenje, a život sa svim patnjama i bolovima bit će promatran ne u svjetlu ograničenosti, već *sub specie aeternitatis*, kuda ga zove onaj raspeti Krist, što mu pruža otvorenu knjigu evanđelja” (str. 136).

Značajan je u tom smislu i njegov članak *U znaku dvaju jubileja* (KL, 1925) kao i uvodnik o Novoj godini *Naš kulturni zadatak* (KL, 1921). U ovom posljednjem čitamo među ostalim: „Nema sumnje, da je katolicizam u historiji bitno utjecao na razvitak ljudske kulture i to ne samo negativno označujući norme, koje se u interesu kulture ne smiju preći, nego i pozitivno nadahnjujući kulturne tvorbe svojim duhom i upravljajući ih svome cilju... Na temelju historije mogli bismo dakle zaključiti, da je Crkva životvorni faktor kulture, da ona imade mnogo

da doprinese k razvitku ljudske zajednice... Mi dakle katolici treba ponajprije, da smo duboko prožeti uvjerenjem, da kršćansko naziranje treba unositi u sva područja ljudske kulture ne izuzevši nijednoga. Ovo je velika i zamašna istina za sav naš kulturni rad." Članak završava besmrtnim riječima sv. Ireneja: „Fides est semper juvenescens et juvenescere faciens ipsum vas in quo est!”

Neodoljivo se doimaju, kad se radi o ulozi Crkve u suvremenom društvu i o njezinu biću uopće, stranice što ih Bakšić piše u božićnom uvodniku god. 1927. pod naslovom *Emmanuel – Bog s nama* (KL, 1927). Crkva je produžetak utjelovljenja Sina Božjega kroz vjekove. „Zato živeći u Crkvi i s Crkvom osjećamo jače božansku prisutnost s nama i božansku snagu u nama. Živeći s Crkvom sjeđinjeni smo s Kristom. Crkva je roditeljka i hraniteljka vječnoga života. U njoj je snaga upućene Riječi i vječni Emmanuel” (str. 692).

Svoje ideološke poglede o spasilačkoj ulozi Crkve u svijetu i ljudskom društvu izložio je u više navrata, osobito godine 1932, i to najprije u silvestarskoj propovijedi uoči 1932. (usp. KL, 1932, 3–8), zatim u svom velikom predavanju *Papinstvo u suvremenom kaosu* (KL, 1932, 205–8; 221–4; 234–5) i u propovijedi prigodom 700-godišnjice čazmanskog kaptola u Varaždinu (KL, 1932, 241–4). Svoju tezu o Crkvi razvio je već i ranije – govoreći na Euharistijskom kongresu u Koprivnici o temi *Euharistija i Crkva* (KL, 1927, 452–7).

U tom istom idejnom krugu napisane su i snažne riječi, izrečene prigodom zlatomisničkog jubileja pape Pija XI. (KL, 1929, 562–8): „Jest! Katolicizam je svjetlo, katolicizam je utjeha, katolicizam je snaga. Zato je u ime stotina tisuća najdublju životnu istinu ustvrdio danski konvertita Joergersen govoreći: 'Što više živim kao katolik, to više osjećam u sebi porast života, sunca i snage.'” Na to Bakšić nadovezuje svoja razlaganja o nepogrešivosti papinskoj i nepobjedivosti Crkve: „Doista divno je rekao kard. Manning izlazeći god. 1870. iza proglašenja papine nepogrešivosti iz Petrove crkve: 'Neka sada unište svijet, mi imamo od čega da ga sagradimo!'... I jest papinstvo stvaralo novi rod i novu zemlju, jer je kroz vjekove kao korektor ljudskog mišljenja i regulativ ljudskih savjesti najdublje zadiralo u povijesni razvitak čovječanstva i stvaralo kulturu svijeta prema riječima pozitiviste Comtea: 'Papinska nepogrešivost koju su katolicima toliko predbacivali, stvara visoki stupanj napredka na intelektualnom i socijalnom polju” (str. 565–6).

Bakšić se kao izgraditelj katoličkog kršćanskog nazora na svijet u *Katoličkom listu* istaknuo naročito svojim uskršnjim uvodnicima. Uopće, zanimljivo je uočiti da je Bakšić bio najvjerniji uvodničar baš u uskršne brojeve. Tu nije nikada izostao. Jedan za drugim nižu se iz godine u godinu njegovi uskršni uvodnici (usp. KL, 1919, 1921, 1922, 1924–1935).

Suvremena, naročito biblijska teologija pomiče u prvi red promatranja soteriološko značenje Kristova uskrsnuća. Želi se istaknuti ne samo apologetsko, nego prvenstveno otkupiteljsko i ideološko značenje Kristova uskrsnuća za organizaciju kršćanskoga životnog nazora. To je, samo daleko prije, kod nas u svojim prebogatim uskršnjim uvodnicima odlično uočio upravo Bakšić. On god. 1933, u jubilejskoj godini Kristova otkupljenja, piše (KL, 1933): „Uvijek nas misterij otkupljenja roda ljudskoga napunja strahopočitanjem, poklonstvom i ljubavlju

prema Golgotskom Jaganjcu, što je u bolnom znoju i prolivenoj krvi na drvetu križa odnio grijeh svijeta. Uvijek nam slava Gospodnjeg uskrsnuća nadimlje grudi veseljem i ponosom, što je proslavljeni osramoćeni Krist i što je zaglavni kamen postavljen na veličanstvenu onu zgradu, što ju teologija voli nazivati *oeconomia salutis*." Razvija dalje misao o značenju Kristova uskrsnuća za naš život, i piše: „Uskrsli Krist dariva nam također najveće vrednote na zemlji: svjetlost uma, snagu volje, smirenost srca... I zato smo samo mi, koji se kupimo oko uskrslog Krista, posjednici jedino prave i ispravne nauke o čovječjem životu i njegovoj svrsi... Ali nijesmo mi primili samo svjetlost uma, nego i snagu i jakost volje... Nije Krist dao snagu i jakost volji samo svojom naukom, koja dotiče volju samo izvana, nego je on u samu nutarnju bit volje ucijepio novu životnu, pokretnu silu. To je Presveta Euharistija – tijelo i krv Gospodina Isusa Krista.”

„Ne možemo dakle – zaključuje Bakšić – mimo Krista mirno proći, jer on imade izuzetan položaj u povijesti svijeta. Sve je u historiji prolazno – i ljubav i mržnja. Sudbina je sviju ljudi, da budu zaboravljeni, samo je Krist trajan.”

S ovim uskrsnima kao paralelna nadopuna teku božićni uvodnici, u kojima donekle procučena idila kao da ublažuje ideološku zainteresiranost piščevu. Ipak, ti božićni uvodnici sačinjavaju skladnu idejnu cjelinu s uskrsnima, te zajedno daju čitavu školu kršćanskog katoličkog gledanja na svijet i život kako ju je Bakšić – tezu za tezum – razvijao na stranicama *Katoličkog lista* (usp. 1925, 657–8; 1926, 697–700; 1927, 689–93; 1928, 641–4; 1929, 645–8; 1933, 609–13; 1934, 621–6).

Ovi uskrsni i božićni uvodnici Bakšićevi svakako predstavljaju poseban dio njegove uredničke aktivnosti. Uz „tekuće” članke koji se odnose na pojedine momente sveukupnog katoličkog zbivanja (što će sve u opsežnoj studiji trebati sabrati i izvagati) pisao je i opsežne znanstvene rasprave kojima je obogaćivao – redovito kroz čitav niz brojeva – stupce *Katoličkog lista*. Bakšić je, kako se iz priložene bibliografije može vidjeti, pisao monografske rasprave i studije o adventizmu (usp. 1923 i 1930), o čovječjem podrijetlu (1929), o Srcu Isusovu i Srcu Marijinu (1930 i 1934), o Mariji Suotkupiteljici (1931), o nerazrješivosti ženidbe (1931), o teozofiji i kršćanstvu (1933–34), o času nastanka ljudske duše (1937) i o spiritizmu (1941).

No, ako izuzmемо ove znanstvene priloge *Katoličkom listu*, možemo kazati da uskrsni i božićni uvodnici sačinjavaju znatan dio njegove uredničke suradnje. Oni svakako pokazuju glavnu brigu njegove uredničke svijesti, a ta je – ideološko izgrađivanje svećeničke inteligencije u pravcu Kristove objavljene misli, u duhu i po osjećanju Kristove Crkve. I zato ovi uvodnici predstavljaju osnovicu Bakšićeva uredničkog rada, te se doista mogu nazvati malom sumom kršćanskog katoličkog pobjednog životnog naziranja.

Iako smo time po našem sudu istaknuli bitno, ne smijemo zaboraviti da se njegov urednički rad proteže daleko šire nego što nam to daju naslutiti njegovi potpisani članci. Još jednu stvar treba svakako istaknuti: *Katolički list* će biti jedan od izvora za budućeg promatrača našeg sadašnjeg povijesnog trenutka. Bakšić je najbudnije stražio i pratio cjelokupno katoličko zbivanje i nastojao registrirati u njemu sve pozitivne, a i negativne pojave i strujanja. Samo bi se u

knjizi vječnosti mogla naći potpuna bilansa svega truda i sve one marljivosti, burnih i napetih dana i noći, najpredanijega rada koji je on uložio da *Katolički list* bude na potpunoj visini svoga poziva. On je doista sjajno iskupio povjerenje svoga ordinarija koji mu je, postavljajući ga 1920. za urednika, pisao (usp. KL, 1920, 292): „Pouzđano se nadam, da ćete svim silama nastojati, da *Katolički list* donosi u prvom redu praktične pastoralne članke, nadalje da se bavi svim staleškim pitanjima svećenstva u strogo crkvenom duhu, a onda da se osvrće na crkveno-političke prilike te znamenitije književne i socijalne pojave sadanjega vremena”. Kroz osamnaest dugih godina svoga urednikovanja Bakšić je sjajno izvršio apokaliptičku riječ: „Esto vigilans et confirma!” (Otkr. 3,2).

NA KATEDRI BOGOSLOVNOG FAKULTETA

Usporedo s tim poslom tekao je drugi njegov rad koji je također, a još i više, tražio puno zalaganje njegova fizičkog i intelektualnog kapaciteta. To je bio njegov profesorski rad na Fakultetu. Upravo u isto vrijeme s uredništvom *Katoličkog lista* Bakšić prima i imenovanje za suplenta na Bogoslovnom fakultetu. I razlog je bio isti: službena odsutnost profesora Barca koji je sudjelovao na mirovnim konferencijama. Ove se godine navršila četrdesetgodišnjica njegova rada na Fakultetu: prvo je imenovanje primio 5. veljače 1919. Predavao je kroz tri semestra, kao suplent, fundamentalnu teologiju, a onda je jedno vrijeme bio suplentom prof. Bujanovića na katedri spekulativne dogmatike, dok ga konačno nije i naslijedio, najprije (od 8. II. 1924) kao izvanredni, a onda (od 16. I. 1925) kao redoviti profesor na istoj katedri (usp. njegov nekrolog prof. Bujanoviću: KL, 1927). God. 1922. imenovan je uz to i sveučilišnim propovjednikom.

Mons. Bakšić je danas najstariji, a ujedno i najugledniji član profesorskog zbora našeg Bogoslovnog fakulteta. Malo je koji profesor, sve tamo od osnutka Fakulteta u sklopu Zagrebačkog sveučilišta, imao za sobom tolike godine neprekinuta aktivnog rada. Prof. Bakšić nije samo svojom kompetencijom upravljao i održavao na potrebnoj visini svoju katedru — koja je sama po sebi najvažnija katedra u organizaciji svakog teološkog fakulteta — nego je mnogostranim zalaganjima sudjelovao u podizanju, konsolidaciji, preoblikovanju cjelokupne njegove znanstvene fizionomije i reputacije. Život i rad prof. Bakšića najuže je vezan sa životom i radom samog Fakulteta. U svim časovima prof. Bakšić je bio jedan od njegovih najkonstruktivnijih članova.

Dvapat je zbog svog autoriteta u profesorskom zboru obnašao čast i službu dekana (1935/36 i 1940/41), a u više navrata bio je prodekan Fakulteta.

God. 1922. je nakon dugih priprema, u svrhu promicanja teološke znanosti u hrvatskom narodu osnovana *Hrvatska bogoslovska akademija*. Ovo novo znanstveno tijelo predstavljalo je ostvarenje najintimnijih želja hrvatskih bogoslovnih znanstvenih radnika, a ujedno je odgovaralo najbitnijim potrebama katoličke znanosti kod nas. (Usp. KL, 1922, 518; 524–7; 1923, 295–6; 539–40). Za prvog je predsjednika Akademije izabran don Frane *Bulić* koji je tu čast i dužnost obnašao sve

do svoje smrti (v. nekrolog: KL, 1934, 381–3). Prof. Bakšić izabran je u prvi radni odbor ovog novog tijela kao blagajnik.

Akademija je kao svoj znanstveni časopis ponovno pokrenula izdavanje *Bogoslovske smotre*, čiji je prvi i dugogodišnji urednik bio prof. Bakšić s prof. A. Živkovićem (1923–1937). Oba su mlada urednika, svom kompetencijom svoje znanstvene spreme i marljivosti, nastojala ostvariti ono što je u predgovoru prvog broja – a pod recima se osjeća pero prof. Bakšića! – istaknuto: „O potrebi naše Smotre ne treba ni govoriti, pogotovu danas, kad se u svim granama profanih znanosti zapaža tolika intenzivnost i razvitak. Uzme li se pak u obzir, da profane znanosti stavljaju u okvir svojih težnja često transcendentalna pitanja, u kojima iznose i takove tvrdnje, koje zadiru u bit i smisao svega onoga, što se razumijeva pod pojmom kršćanstva, to se još više osjeća, kako je u tom Babelu ideja i aksioma potrebna jedna bogoslovska stručna revija, koja će na znanstvenoj bazi utvrđivati s jedne strane neoborivu istinitost i veličinu kršćanstva, a s druge strane prikazivati, kako sve niti naučnoga i duševnoga rada logično vode k apsolutnom biću... U tom okviru nastojat će *Bogoslovska smotra*, da pred vanjskim svijetom bude svijetlo ogledalo našeg naučnog rada uopće, a napose da bude izvorom, gdje će trudbenici stranog naučnog svijeta naći u svome istraživanju sigurna vrela u onim teološkim i crkvenim pitanjima, koja su u vezi s historijom i crkvenim životom slavenskih naroda na Balkanskom poluotoku.”

Osim svog uredničkog rada prof. Bakšić je, među ostalim, u *Bogoslovskoj smotri* ostavio i dvije velike rasprave: *Vrijednost deontološkog dokaza za egzistenciju Božju* (1926) i *Marija – naša posrednica* (1927–1928–1929).

Kao profesor Bogoslovnog fakulteta prof. Bakšić je održao i niz odličnih predavanja iz najrazličitijih područja bogoslovne znanosti. Spominjemo samo neka: veliko predavanje prigodom proslave 1100-godišnjice rođenja sv. Ćirila (KL, 1927) i *Papinstvo u savremenom kaosu* (KL, 1932). Na polju sociologije napisao je prvu brošuru *Jeronimskog svjetla* (usp. KL, 1934, 121–3), a drži predavanje na I. hrvatskom socijalnom tjednu o temi *Porodica – temelj ljudskog društva* (usp. KL, 1932, 575; 583–5; 593–97). U suradnji s dr V. Deželićem ml. obrađuje nekoliko tema kao komentar papinskim društvenim enciklikama u knjizi *Obnova socijalnog poredka*. Na III. hrvatskom socijalnom tjednu nastupa s temom *Individualizam i liberalizam kao filozofski osnovi kapitalizma*, koja je izdana u aktima tjedna. U rujnu 1935. kao dekan Bogoslovnog fakulteta pozdravlja sudionike I. kongresa slavenskih franjevačkih profesora u Zagrebu. U dugom latinском govoru (tiskanom u *Acta Primi congressus*, Šibenik 1937, 474–79; hrvatski preveden u *Glasniku sv. Franje* (1937) ističe značenje franjevacu za hrvatsku kulturu. Njegovo se ime susreće nadalje i u *Spomenici*, izdanoj 1927. u Zagrebu prigodom 700-godišnjice smrti sv. oca Franje, u kojoj je napisao prikaz *Sveti Franjo i Krist*.

Prof. Bakšić je – a to ne treba više ni isticati – vrlo plodan teološki pisac. Uz već nabrojena predavanja i znanstvene radove objavljene u *Katoličkom listu*, od kojih su neki i posebno otisnuti, treba još spomenuti manje monografije kao što su: *Vjerske sekte u našim krajevima* (1924); *Papina nepogrešivost* (1925);

Mozak i duša (1930); *Baptisti i njihove bludnje* (1937), a napose njemu dragu monografiju *Sveti Josip*, kojom je znatno utjecao na podizanje kulta sv. Josipa kod nas.

„Fructus autumnales”, postojani i zreli plodovi njegova znanstvenog rada – a mogli bismo reći i rada za hrvatsku vjersku kulturu uopće – predstavljaju dva njegova životna djela: *Presveto Trojstvo* (Zagreb, 1941) i *Bog Stvoritelj*, I. dio (1944). Tim je djelima prof. Bakšić samo započeo niz daljnjih djela, od kojih već imamo u prvim tiskanim svicima II. dio traktata *Bog Stvoritelj*, a u rukopisu *Kristologiju*. Godinama već radi na petom svesku svoga „cursus Theologicus”, na traktatu *O milosti*. Bilo bi u interesu naših gorućih potreba kad bi Gospodin uslišao želje svih ljubitelja istine i udijelio sedamdesetgodišnjaku prof. Bakšiću još toliko „otiuma” i svježih fizičkih sila da dovrši ovaj svoj zacrtan, a dijelom i ostvaren posao.

Na kraju, kad je govor o prof. Bakšiću, treba dodati koju riječ i o njemu kao predavaču. Profesor Bakšić ima za sobom 80 semestara predavanja na našem Fakultetu. Sama ta činjenica dosta je rječita. Sigurno je preko tri četvrtine sadašnjeg pastoralnog klera prošlo ispod njegova „čekića” – i to u najvažnijem razdoblju svoje znanstvene svećeničke formacije. A opće je poznato da su njegove satove svi zadržali u najljepšim uspomenu. Jedno se sigurno može reći: kroz ovih je 40 godina na katedri dogmatike sjedio čovjek koji je stalno imao život pred očima. Znanstvenom vjerskom izobrazbom budućih svećenika, radnika na njivi Božjoj, upravljao je čovjek koji je jednom rukom držao bilo našeg vjerskog i moralnog narodnog života, a drugom na katedri neumorno prelistavao svoje priručnike. Njegovo je tumačenje dogmatskih principa katoličke vjere bilo posve okrenuto praksi. To ne znači da je trpjela teoretska strana. Naprotiv! Prof. Bakšić je postepeno ali i potanko ulazio u znanstvena razlaganja, da bi u dobro spoznatoj teoretskoj istini pronašao svu virtualnost i životnost koju svaka objavljena istina ima za praktičan kršćanski život. Držeći se najviših direktiva – a posjedovao je jedan intiman „sensus Ecclesiae, sensus catholicus”, koji je tako važan za profesora teologije a napose dogmatike – on je kao izvježban naš skolastičar predavao skolastičkom metodom, po zasadama sv. Tome, obogaćujući svoja predavanja pozitivnim patrističkim materijalom. Ali posebnu je pažnju posvećivao različitim „excursusima”, intermezzima, korolarijima i skolijima – praktičnom, kerigmatskom i uopće pastoralnom vrednovanju teologije.

Naročito je pomnjom nastojao pred slušačima (a tako i u svojim knjigama) obraditi osnovne pojmove, i nije volio poći dalje sve dok kod slušača nije osjetio puno razumijevanje. Na njih se vraćao na ispitima. Upozoravao je iznovice na povezanost pojedinih dijelova dogmatskog sistema među sobom te u okviru cjeline. Po naravi i izobrazbi spekulativan duh, osobito se „zagrijavao” kad je u nizu argumenata došao na red „ratio theologica”! A tko se ne sjeća onih njegovih da ih tako nazovemo „ključnih” tema: o izlaženju druge i treće božanske osobe; o biti i naravi posvetne i djelatne milosti, o stanovanju Božjem u nama, o naravi našeg nebeskog blaženstva (na svetopisamsku temu: „Uđi u veselje gospodara svoga”), o stvaralačkoj Božjoj aktivnosti u vezi s prvim čovjekom, o stanju prvotne pravednosti, o istočnom grijehu, o hipostatskom sjedinjenju, ontološkoj

svetosti Kristovoj, o biti i naravi pobožnosti Presv. srcu Isusovu, a napose o žrtvenosti smrti Kristove na križu; nadalje o potrebi milosti, o vrsnom ustanovljenju sakramenata, a nadalje u euharistijskom traktatu o žrtvenom karakteru svete mise i o učincima euharistije. Nikada se ne mogu zaboraviti upravo predavanja o učincima sakramentalnog blagovanja Tijela i Krvi Gospodinove. Znao je doista biti kao ražareni ugljen, upravo kao živa žeravica.

Svatko tko ga poznaje složit će se u sudu da je prof. Bakšić odlično ispunio svečanu zakletvu o kojoj govori njegova gregorijanska doktorska diploma od 17. svibnja 1918.: da se „gravissimo iuramento” obvezao da će „catholica dogmata promovere”. On je to ispunjavao i ispunja in summo gradu, summa cum laude. U predgovoru svom *Presvetom Trojstvu* odao nam je ono do čega mu je u svem tom poslu bilo najviše stalo: htio je svojim knjigama i predavanjima da se u njegovim slušačima „probudi što življa čežnja za pronicanjem otajstvene dubine božanskoga života, a po tom gorljivi zanos, da neiskazani božanski život unese u svoje duše i u duše hrvatskoga naroda, kome će biti učitelji i svećenici.”

SLUŽBE U UPRAVI NADBISKUPIJE

Sa svime time – govoreći o njegovu uredničkom radu u *Katoličkom listu* i o njegovu znanstvenom radu na Bogoslovnom fakultetu – nismo iscrpli sav raspon njegova djelovanja. Mons. Bakšić nije samo jedan od naših najeminentnijih kulturnih radnika, učenjak i ideolog kršćanskog katoličkog životnog nazora, on je također marljiv pastoralni radnik. Počeo je, vidjesmo, kao kapelan 1913. u Oriovcu. God 1915. bio je neko vrijeme vjeroučitelj na preparandiji sestara milosrdnica u Zagrebu. Za vrijeme svjetskog rata, od 1. XI. 1915. do 1. VI. 1918. bio je u vojnoj bolnici u Innsbrucku kapelan za hrvatske vojnike. Od 3. X. 1918. do 30. VI. 1919. vršio je službu pomoćnog katehete II. realne gimnazije u Zagrebu. Od 1. veljače 1919. do kraja 1922. bio je prefekt gimnazijalaca I–VI. razreda u Nadbiskupskom sjemeništu. Tada započinje njegov mnogostrani rad u redakciji *Katoličkog lista* i na Bogoslovnom fakultetu. Ali, crkveni ga poglavari znaju povremeno angažirati i u drugim urgentnim crkvenim poslovima. Tako je od 29. prosinca 1930. inspektor vjeronauka na građanskim i srednjim školama. Inače je već ranije u *Katoličkom listu* pisao o različitim problemima našega školstva i vjeronaučne obuke, a bio je i dijecezanski ravnatelj zaslužne *Bratovštine kršćanskog nauka* (usp. KL, 1931).

Sav taj rad za afirmaciju prava Crkve Božje nije mogao ostati nezapažen. Mons. Bakšić je već nakon jubilarne godine 1925. zbog svog zalaganja oko organiziranja jubilarnih svečanosti imenovan tajnim komornikom sv. oca pape. Dne 4. studenog 1930. nadbiskup Bauer ga je – za ranije zasluge, a osobito za one neposredne oko organiziranja uspjelog nacionalnog euharistijskog kongresa u Zagrebu – imenovao kanonikom prvostolnoga kaptola zagrebačkog. Kao kanonik vršio je službu katedralnog i varaždinskog arhidakona, a Sveta Stolica ga je imenovala i katedralnim kustosom. Na Nadbiskupskom duhovnom stolu mnogo godina vrši različite službe u sudbenom odsjeku, a od 1947. je i predsjednik nadbiskupskog ženidbenog suda.

Prokušani „sensus ecclesiasticus”, vjernost svetoj Crkvi i duboka teološka i kantska naobrazba spojene s dugogodišnjom praksom i poznavanjem naših vjerskih prilika i problema preporučivale su ga u mnogo navrata za savjetnika i teologa naših najviših crkvenih poglavara. Zbog svoje crkveno-pravne, pastoralne i upravne kompetentnosti imenovan je 13. svibnja 1953. generalnim vikarom, da bude najbliži savjetnik i suradnik svog ordinarija u upravi.

Sva je ta priznanja i promaknuća ratificirala Sveta Stolica kad mu je 1955. poslala diplomu, kojom ga svete uspomene papa Pijo XII. imenuje apostolskim protonotarom ad instar participantium.

S tim posljednjim imenovanjima povećalo se i breme njegova života, koje je prekinulo očekivani „otium” da se posveti dovršetku svog opsežnog bogoslovskeg priručnika. Kroz njegovu uredovnu sobu prolaze sa svojim svagdašnjim teretom, preopterećeni poslom i brigama, naši terenski radnici za kraljevstvo Božje i svaki nastoji da što više svoga bremena ostavi ondje. Savjet, suživljavanje sa svojim gledanjem, riječ osokoljenja, razumijevanje, povoljno rješenje problema – svaki pastoralac osjeća da to smije i može očekivati od svoga generalnog vikara presvijetlog mons. Bakšića. Samo će Božja vaga moći izvagati pravi doseg njegova djelovanja na tom mjestu.

Ipak, i ova služba ima, uza sav napor koji je s time vezan, i svojih dragih trenutaka. Takvi su sigurno oni kada stari ljubitelj naroda i pučanin obavlja službeni pastoralni pohod i dijeli po našim župama sakrament svete potvrde. Tada u njemu probija sva još neistrošena snaga i ljubav. Nije mu teško ostati u crkvi po pet i više sati. Njegova ga pastoralna ljubav sili da se ponekad ni ne sjeti svoje dugogodišnje pratilice „angine pectoris” i on istom na kraju dana dopijeva izračunati da je izrekao i po četiri, pet, pa i više propovijedi. Zapravo su to razgovori duhovnog pastira s Kristovim ovcama o testamentarnim istinama i željama Isusovim. Tada se on posve približuje duši puka koju još od djetinjstva tako dobro poznaje, a koja je po svojoj naravi kršćanska. U njoj umije razbuditi najintimnije kršćanske žice. Ta i po svom osobnom nastrojenju on je ljubitelj pučke pobožnosti (dosta ga je susresti na njegovim svakodnevnim posjetima franjevačkoj crkvi na Kaptolu gdje „kruniči” s ostalim vjernicima). On voli jednostavne i usrdne izraze pučke pobožnosti koja je silnom ukorištenjenošću predana svome Bogu.

U konačnoj bilansi ovoga Bogu danog života trebat će posebno registrirati ove duhovne susrete mons. Bakšića s Božjim narodom.

SLUGA KRISTOVA KRALJEVSTVA S PROPOVJEDAONICE

Izravni susreti s Božjim narodom (držimo da je to sretna formula koja nam dolazi pod pero da bi nas uvela u zaključno poglavlje ovog kratkog prikaza života i rada mons. Bakšića, u poglavlje o – Bakšiću propovjedniku).

Propovjedaonica je, vjerujemo, posljednji razmah njegove fizionomije javnog radnika i najintimniji doživljaj vlastite, jedne od najizabranijih – providnosne misije njegove. On je propovjednik po samom svomu naravnom talentu koji je izvršno uočen već u prvim bogoslovskim nastupima. On je propovjednik napose po najproćučenijem svome svećeničkom poslanju (usp. njegovu mladomisničku propo-

vijed preč. V. Pernjaku *Svećenik i Kristovo djelo otkupljenja*: KL, 1928, 410–12; 423–25). On je upravo funkcionalno naviještao riječ Božju svim svojim radom, ali na poseban način „in solemni actu” izravnog susreta s Božjim narodom sa propovjedaonice, bilo to u najsvetčanijim crkvenim zgodama kada se dupkom punila naša Prvostolnica, bilo na različitim euharistijskim slavljinama širom domovine (npr. u Koprivnici 1927, u Sisku 1932, i Virovitici 1934, u Čakovcu 1935, u Samoboru prigodom 200-godišnjice dolaska franjevac 1936, u Varaždinu 1937. i na tolikim drugim mjestima). S katedre je naviještao Božju riječ budućim svećenicima, *Katoličkim listom* je – apostolatom pera – propovijedao misli Kristove svećeničkoj inteligenciji, a s propovjedaonice je duhom Kristovim izravno napajao najšire katoličke slojeve našeg naroda. Spomenusmo već da ga je jednako rado slušala najviša katolička inteligencija kao i priprosti kršćanski puk kojemu se odlično znao prilagoditi.

Pisati o Bakšiću propovjedniku – to je pothvat koji traži poseban studij i koji još čeka pozvanije pero. Treba, međutim, prije svega sabrati sve njegove propovjedničke radove. Tu najprije dolaze u obzir izdane propovijedi objavljene u *Katoličkom listu*. Evo ih redom: *Na 1100-godišnjicu rođena sv. Ćirila* (KL, 1927); *Euharistija i crkva* (KL, 1927); *Svećenik i Kristovo djelo otkupljenja* (KL, 1928); *Propovijed na dan zlatne mise preuzv. g. nadbiskupa Bauera* (KL, 1929); *Propovijed kod proslave zlatomisničkog jubileja sv. oca pape Pija XI.* (KL, 1929); *Otvorenje IV. kongresa katol. akademičara i seniora* (KL, 1932); *Kruh koji ću ja dati tijelo je moje za život svijeta* (KL, 1932); *Alberto Veliki – znanstvenjak, apostol, svetac* (KL, 1935); *Ovaj je stavljen na propast i uskrnuće mnogih* (na Staru godinu 1931). – KL, 1932; *Gospode spasi duše naše* (Na Staru godinu 1932. – KL, 1933).

Uz ove najbiranije Bakšićeve propovijedi ovamo treba pribrojiti i različite druge njegove radove koji, iako nisu pisani za propovjedaonicu, pružaju odličnu tematiku, a još više bogat materijal za propovijedi. Takovi su njegovu članci u *Katoličkom listu*, npr. *Dođite – poklonimo se* (o euharistiji – KL, 1932); *Krist kralj svijeta* (KL, 1926); *Tu es Petrus* (KL, 1926); *Prigodom 1100-godišnjice rođenja sv. Ćirila* (KL, 1927); *Immaculata* (KL, 1928); *Na Dušni dan* (KL, 1928); *Ecce lignum crucis* (KL, 1930); *Papinstvo u savremenom kaosu* (KL, 1932); *Duh Sveti* (KL, 1933); *O 50-godišnjici listopadskih pobožnosti* (KL, 1932); *Ljubav do konca* (o euharistiji – KL, 1934); *Đački dan* (za Imakulatu – KL, 1934).

Ovamo bezuvjetno treba prenijeti i sve one uskrnsne i božićne uvodnike koje smo naveli kad smo govorili o njemu kao ideologu kršćanskog katoličkog naziranja. I ti uvodnici predstavljaju prebogatu riznicu za mnoge propovijedi, napose one kristološke i ekleziološke.

Pred nama je, doduše, jedan veliki cumulus izabranih *Bakšićevih* propovijedi, ali ipak moramo kazati da ponajbolje, a možda i veći dio, još nijesu objavljene. Zapravo, nijesu još dospjele ni do svoje konačne redakcije.

Time ulazimo u samu dinamiku nastanka njegova propovjedničkog stvaranja. „Operosa carmina fingo” – kazao je jednom kad su htjeli doći do jedne njegove propovijedi. On svoje propovijedi dugo nosi u sebi. Kad ga zahvati ideja, postojano joj traži dostojan corpus. Oblači je sad u ovo, sad u ono ruho, da vidi koje joj bolje

pristaje, kojim će više osvojiti umove i srca njegovih budućih slušača. Dugo je nezadovoljan, dopunjuje, križa, preinačuje, prenosi dijelove u njihov pravi ambijent, tako da na propovjedaonicu dolazi, kao iza kreševa, ideja forme, misli i čuvstva, dramatike i lirike – u savršenoj intonaciji i harmonizaciji. Međutim, ovaj zadnji, intonirani oblik propovijed često dobiva neposredno pred nastup, nakon kojega vremena i bremena ne dopuštaju da stvar bude do kraja redigirana.

Iako nemamo sve, a ni najbolje Bakšićeve propovijedi, iz onoga što je pred nama mogli bismo ocrtati njegov propovjednički lik. No, rekosmo, prepuštamo to kompetentnijima. Radije ćemo pokušati poredati sudove koje o njemu daje „vox populi” u, mogli bismo kazati, usmenoj anketi. Tako jedan svećenik pripovijeda: „Bio sam tek prvoškolac – g. 1935 – kad sam prvi put čuo o Bakšiću. Ne znam čime izazvan, razvio se razgovor o našim hrvatskim propovjednicima. Među nama je bio prefekt. U sjećanju mi je ostalo samo Bakšićevo ime. Sjećam se i slike kojom nam ga je predstavio. Rekao je da je Bakšić mali, da se jedva vidi, samo se čuje i u časovima zanosa kao da sav izroni iz one veličanstvene katedralne propovjedaonice. Bilo je među mojim kolegama u ono doba i takvih koji su – za vrijeme Euharistijskog kongresa u Varaždinu g. 1937, kad je Bakšić u Pavlinskoj crkvi držao polnoćnu propovijed – planirali pravi „bijeg” preko ograde konvikta da ga čuju. Ne, valjda, toliko željni ideje nego – pokrenula ih je fama. Jedan moj poznanik, kad sam ga neprimjetno izazvao da kaže svoj sud, rekao mi je da je jedna od najznačajnijih Bakšićevih odlika u tome što jednako snažno i neodoljivo djeluje kad ga slušaš i kad ga čitaš.”

Doista, teško je ocijeniti da li je kod njegovih propovijedi izradenija idejna, materijalna ili formalna strana. A skoncetriran materijal i izabrana forma njegova propovjedničkog kapaciteta nalazi svoju zadnju afirmaciju u samom govorničkom nastupu koji mu je dan od prirode. Za njega bi se, sa umjesnom preinakom mogla reći i ona: „Quidquid tentabam dicere – sermo erat!”

Bakšić je propovjednik klasičnog stila. Za njegovu propovijed rector ecclesiae treba predvidjeti najmanje tri četvrt sata. On veliku pažnju posvećuje ne samo govorničkoj formi, nego mu je nadasve važno da tema bude čvrsto, do u pojedinosti idejno utemeljena. Zato su njegove propovijedi pravi ekspoziji katoličke nauke, te propovjednicima pružaju preobilno korisno gradivo. On ne djeluje samo snagom svoga govorničkog nastupa, nego nadasve idejno. U njegovim propovijedima ima ushitnih elevacija. Ali, to nije samo ushit koji čovjeka ovlada, niti stil, nego snažna ideja. Uz to, on za ushit kao odskočnicu treba čvrsto idejno tlo. On je, možemo kazati, objektivan propovjednik: dramatična i lirska čuvstvenost imaju kod njega izrazito, ali podređeno, službeničko mjesto – da predstave, prate i usvoje idejnu sadržinu njegove propovijedi. Bakšić uvijek bira najaktualnije teme, a onda zadivljuje širinom kojom ih zahvaća, dubinom kojom ih obrađuje sve do najsitnije dotjerane raščlambe (on je i kao propovjednik neumoljiv logičar i spekulativac); visinom svojih ideoloških perspektiva kojima u primjeni otvara vidike što se pružaju s vrha dobro spoznate objavljene istine Božje. A sve je to obučeno u umjetnički izraz, stil, govorničku finoću i eleganciju. I zato njegova propovijed, uza sve mnoštvo misli i dugo vrijeme – ne umara. Sluša se rado. Drži u napetosti. I upravo taj

ekvilibrij misli i čuvstva, kao i vješta kombinacija i izradenost jednoga i drugoga – to je, držimo, jedna od najznačajnijih njegovih crta.

Tko želi doživjeti čar njegova govorništva neka upravi pažnju na različite apostrofe i završetke njegovih propovijedi. Spominjemo npr. neodoljiv lirski ugodaj njegova božićnog razmatranja *Sveta noć* (KL, 1925); moglo bi se reći da su to dvije najljepše stranice što ih je Bakšić ostavio u *Katoličkom listu*. Evo početka: „Sveta Badnja, tajnovita noć! Da su nam otkriveni novi svemirski svjetovi, da je stvorena nova zemlja i nova bića, ne bi um naš bio dublje zaprepašten, ne bi biće naše u svetom strahu jače zadržalo, ne bi srca naša bila razdragana nježnijim plamenom božanske ljubavi – nego u ovoj noći, gdje se rastvaraju nebesa, da zagrle i oplode zemlju, gdje *Riječ postade tijelo*”. Evo svršetka: „Pristupimo stoga jaslucama, da se navedemo Božjega čuda: da vidimo Rodenoga, kojemu je ime Vječni. Da vidimo Malenoga, koji se zove Bog. Da zagledamo Neznatnoga, kojemu je ime Jaki, Otac budućega vijeka. Da vidimo Janje Božje, što odnosi grijeha svijeta. Da vidimo plod sa stabla Djevičina, što nas sve – gladne, umorne i slabe – hrani snagom kruha nebeskoga...”

Opće je priznata istina: Bakšić je jedan od najboljih naših propovjednika ovoga stoljeća, koji će s pravom ući u povijest ponajboljih propovjednika što su kroz 250 godina pred zagrebačkim vjernicima nastupali sa Znikine umjetničke propovjedao-nice.

POSLJEDNJE GODINE I SMRT

Konačno, zar bismo mogli mimoići jednu od najizrazitijih i posljednju veliku djelatnost mons. Bakšića, tj. njegovu službu generalnog vikara zagrebačke nadbiskupije. Upravo je tu do kraja istrošio svu izdržljivu snagu svog tijela i svu požrtvovnu ljubav svoje revne i gorljive duše, ugrađujući kroz deset punih godina svoje fizičke i duhovne napore, i to često u terenskom radu, za izgradnju Crkve Božje u Hrvatskoj. On je od 13. svibnja 1953, kad je imenovan generalnim vikarom, samo izblizega i još intenzivnije nastavio svoju raniju najodaniju službu i suradnju sa svojim ordinarijem, tada ordinarijem „sede impedita”, drom Franjom Salis-Seewisom, i uskoro, nakon 21. rujna 1954, s novim ordinarijem drom Franjom Šeperom. U svojoj punoj životnoj zrelosti on nastupa kao nadbiskupov najbliži savjetnik i suradnik u upravi jedne od najvećih dijeceza u Crkvi, a najčasnije u povijesti hrvatskoga naroda. U svim, vrlo često teškim i zapletenim momentima, Bakšić je kao najpozvaniji znao i umio reći svoju dobro utemeljenu riječ – diskretno, jasno, promišljeno, ali ne prezajući pred odlukama. Hodao je Kaptolom kao dobar duh naše nadbiskupije.

Ovdje je mjesto da mons. Bakšiću iskažem čast što je u posljednjoj godini svoga generalnog vikarstva dao crkveni blagoslov inicijativi osnutka *Glasa koncila*. Stvar je sazrijevala u posljednjim tjednima pred odlazak nadbiskupa dra Franje Šepera na Koncil. Ali, posljednje su odluke pale na blagdan sv. Franje 1962: generalni vikar dr Stjepan Bakšić potpisao je „da se sa strane Nadbiskup-

skog duhovnog stola pokrene povremeno glasilo *Glas s koncila*." Tako je stari urednik *Katoličkog lista* blagoslovio ovo naše novo glasilo za nova vremena. Njegovo je pismo otisnuto na prvoj stranici novoosnovanoga glasila. Bio je znak Božje providnosti kada je, uskoro nakon njegove smrti, nadbiskup Šeper posredovao da se *Glasi koncila* dodijeli baš kanonička kurija dra Stjepana Bakšića na Kaptolu 8, gdje se i danas nalaze uredništvo i uprava.

Osobit teret bili su njegovi ljetni mjeseci kad je, nakon naporene školske godine, kroz deset godina obilazio užom Hrvatskom i Slavonijom, te gotovo nije bilo kraja, dekanata, župe ni filijale kamo nije stupio u kanonskom pohodu ili dijeleći sv. potvrdu. Na tim je pohodima Bakšić bio uzor crkvenog poglavara koji je nadasve dušobrižnik, i klera i laika. Pristupačan, blizak narodu, pun zanimanja i suživljavanja s poteškoćama pastoralnog klera – Bakšić nije nikada zbog stvarnih problema pregledao teškoće osoba niti je zbog osobe žrtvovao Božju stvar. Njegovi su pohodi bili prave male misije. U tim je, naime, zgodama uvijek držao narodu nekoliko propovijedi: glavnu o značenju vjere u životu hrvatskog naroda; katehetsku, kumovima i djeci, o značenju sv. potvrde; roditeljima o vjerskom životu u obitelji, o njihovoj vjerskoj i narodnoj odgovornosti za brojno i dobro odgojeno potomstvo, o brizi za odgoj svećeničkih zvanja; pri pohodu groblja o pijetetu prema dušama u čistilištu, o pripravi na dobru smrt, o snazi bolesničkog pomazanja; oproštajnu o spasiteljskoj pobožnosti prema Srcu Isusu i Srcu Marijinu.

Upravo na tom poslu Božjem našla ga je, kao Božja poslanica, smrt da prekine ovaj naporan, Bogu odan život. Posljednjih godina često je molio nadbiskupa dra Franju Šepera da ga riješi dužnosti generalnog vikara i da si providi pomoćnim biskupom, pogotovo otkako je od 1959. nadbiskup često izbivao radi poslova u komisijama za pripremu Koncila. No, g. Nadbiskup se nije htio lišiti tako dragocjene suradnje svoga generalnog vikara.

Gospodinu se svidjelo da ga iznenada, ali ne nespremna – jer uvijek je sa svetim strahom mislio na smrt – uzme u svoje stanove. Bilo je to u 74. godini njegova života i nakon 50 godina svećeništva, dok je dijelio potvrdu u župi Budrovac kraj Đurđevca. Umro je na radnom mjestu – in medio agone – kako dolikuje starom borcu za kraljevstvo Božje u hrvatskom narodu. Umro je u apostolskom poslu, kako i pristaje svećeniku koji ni u podmaklim godinama nije tražio počinka nego je – uvijek mlad za svoga Gospodina – premda je pobolijevao, neumorno ustrajao u radu za Boga i svoj narod. Svi njegovi slušači sjetit će se da malo gdje kao nad njegovim grobom pristaju riječi koje je tako često upravo karizmatički umio tumačiti: „Slugo dobri, udi u veselje Gospodara svojega!”

Kao u tri zbili smo na nekoliko stranica prikaz života i rada mons. dra Stjepana Bakšića. Pjesnik, stilist, govornik, rodoljub – takav se pokazao u svojoj mladosti. Visoko filozofski, teološki i kanonistički naobražen – takav je stupio u javni život, nikada ne prestajući raditi na svom znanstvenom usavršavanju. Bio je poznat javni radnik, ideolog kršćanskog katoličkog naziranja, učitelj generacija hrvatskog svećenstva; dubokouman i temeljit pisac opsežnih znanstvenih teoloških djela; savjestan i oduševljen navjestitelj evanđeoske Božje istine zagreb-

bačkoj inteligenciji i širokim narodnim slojevima; najmarljiviji radnik u duhovnoj službi, napose kao generalni vikar Zagrebačke nadbiskupije. Ljubio je i predano radio sve ono što je spadalo na pojam dobra zagrebačke nadbiskupije u svoj njezinoj vjerskoj i narodnoj misiji.